

Remissvar

SOU 2016_70 ” Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer”

Diarienummer: Ju2016/07656/L5

Sammanfattning

Läkare i Världen vill

- Tillstyrka stora delar av det nya lagförslaget.
- Att utsatta personer som anmäler brott på dessa grunder erbjuds ett starkare skydd mot utvisning.
- Att regeringen snarast häver de tillfälliga lagarna om begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd då dessa bidrar till att öka antalet personer i riskzonen att utnyttjas.
- Betona vikten av att tillämpningen av de föreslagna författningsändringarna enbart gäller fall där ett otillbörligt medel såsom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller annat motsvarande medel har använts, som är förslaget i lagen.
- Belysa och varna för en utveckling där de nya lagarna tolkas vitt och används som ett sätt att indirekt kriminalisera tiggeri.

Inledning

Läkare i Världen i Sverige är en människorättsorganisation som arbetar med de allra mest utsatta i samhället, personer vars rättigheter dagligen kränks och vars röst sällan tas på allvar. Många av de vi möter i vår medicinska och juridiska verksamhet är utsatta EU-medborgare och tredjelandsmedborgare som försörjer sig genom att be om pengar på gator och transportmedel. Ett mindre antal försörjer sig också genom att sälja sexuella tjänster och vissa tar svarta jobb för att överleva sin vardag. Vissa är offer för människohandel, och exploateras för sexuella ändamål eller tvångsarbete, inklusive tiggeri.

Läkare i Världen är en organisation som arbetar ur den utsatta individens perspektiv och som fokuserar på att skydda personer som inte får sina rättigheter tillgodosedda. Därför anser vi att det är viktigt att lagförändringar som görs har ett brottsofferperspektiv. Det är viktigt att de förslag som lämnas inte enbart syftar till att lagföra fler personer som utnyttjar andra människor, utan också att stärka brottsoffrets möjligheter att få upprättelse och återfå ett värdigt liv.

Läkare i Världen ser i stort positivt på många av de föreslagna lagförändringarna i SOU 2016:70, då ett effektivare skydd för människor som exploateras i Sverige är behövligt, men ser också vissa problem med de föreslagna skrivningarna. Nedan följer Läkare i Världens ställningstaganden gällande den förändrade skrivningen i lagen om människohandel och de nya skrivningarna gällande utnyttjande av annans nödläge samt otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan.

Avsnitt 3: Människohandel

Gällande brottet människohandel ställer vi oss bakom utredningens förslag till ändringar i brottsbalken. Det är positivt att barn får ett utökat skydd i och med att oaktsamhet kring barnets ålder ska räcka för straffbarhet gällande minderåriga. Vi anser även att det är positivt att människohandel med likgiltighetsuppsåt till en risk för exploatering blir straffbart.

För att utsatta personer ska kunna delta i utredningar och brottslingar kunna lagföras är det ytterst viktigt att resurser och metoder för utredningarna förändras, vilket också tas upp i utredningen. Det är extremt viktigt att både offer och vittnen erbjuds relevanta skyddsåtgärder, både när det gäller människohandel och de olika utnyttjandeformerna. Det finns ett stort behov av att få till stånd ett effektivt samarbete med hemlandets polis, då hot om repressalier kan innefatta både personer och egendom i hemlandet.

Läkare i Världen anser att fler skulle anmäla de brott de blir utsatta för om de erbjuds ett starkare skydd mot utvisning när man har anmält dessa brott.

Avsnitt 4. Utnyttjande av utsatta personer i andra fall än vid människohandel

Utnyttjande av annans nödläge

Läkare i Världen ställer sig positiva till att fler utsatta personer som befinner sig i Sverige kan skyddas mot exploatering och tvång genom denna nya paragraf.

Dock ser vi en problematik i att utredningen inte tar i beaktande åtgärder som gör personer i denna situation mer benägna att anmäla de missförhållanden som de befinner sig i. Utredningen kommer inte med några förslag som underlättar för personer att undvika utvisning till exempel efter en anmälan om utnyttjande. Därför tror vi inte att antalet anmälningar från brottsoffren själva kommer att öka nämnvärt i och med detta. Eftersom det är brottsoffer lagen ämnar skydda riskerar lagen att bli verkningslös. Det är osannolikt att personer som befinner sig i Sverige utan nödvändiga tillstånd och därför riskerar utvisning vid kontakt med polis kommer att anmäla brott de utsätts för.

Vi håller med utredaren om att Sveriges lagar om begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd bidrar till att öka antalet personer i riskzonen att utnyttjas på ett problematiskt sätt, och uppmanar regeringen att snarast ta bort denna "tillfälliga" lag. (s.274)

Läkare i Världen anser att det är positivt att fokus förflyttas från skydd av annans egendom, som i fallet med ocker, utan kommer att handla om skydd av personers frihet och frid i fall som rör tvångsarbete och arbetskraftsexploatering.

Vi är dock oroliga att det nya brottet "utnyttjande av annans nödläge" kan komma att användas på ett sätt som inte skyddar de som har det sämst. Risken finns att personer som till exempel hjälper varandra, eller samarbetar på olika sätt, i tiggeri kan komma att falla under denna lag. Det är viktigt att tillämpningen enbart gäller fall där ett otillbörligt medel såsom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller annat motsvarande medel har använts, som är förslaget i lagen.

Utnyttjande av någons utsatta belägenhet kan tolkas som att en person som befinner sig i fattigdom eller flyktingskap automatiskt är i en utsatt belägenhet. Därmed finns per automatik ett otillbörligt medel, utan att personen själv känner sig lurad, dåligt behandlad eller exploaterad. Samtidigt som det är ytterst viktigt att det är tydligt olagligt att utnyttja andra för arbetskraftsexploatering, tiggeri, sexuella ändamål och så vidare är det också viktigt att inte öka stigmatisering. Frågan är ytterst komplicerad. Vi är oroliga för att lagen kommer att tolkas vitt och användas som ett sätt att indirekt kriminalisera tiggeri. Utifrån den aktuella opinionen från både allmänhet och politiker att minimera tiggeriet och antalet utsatta EU-medborgare som kommer till Sverige för att be om pengar måste detta beaktas.

Otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan

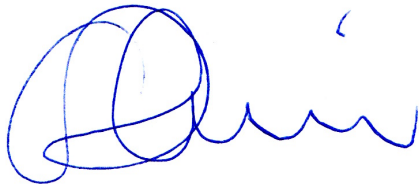
Det är mycket positivt med ett ökat skydd mot ekonomiskt utnyttjande. Vår målgrupp vittnar ibland om att få betala för en viss plats att sitta och be om pengar eller liknande situationer där den enskilde hamnar i kläm. Tidigare har det varit oklart om detta beteende är straffbart eller ej. Även personer som hamnar i beroendeställning till personer som sysslar med organiserad brottslighet kan härigenom få ett straffrättsligt skydd.

Precis som i fallet med brottet "utnyttjande av annans nödläge" ser vi en problematik i att utredningen inte föreslår några åtgärder som gör personer i denna situation mer benägna att anmäla de missförhållanden som de befinner sig i. Utredningen ger inga förslag som underlättar för personer att undvika utvisning till exempel efter en anmälan om ekonomiskt utnyttjande. Därför tror vi inte att antalet anmälningar från brottsoffren själva kommer att öka nämnvärt i och med detta.

Vi är dock oroliga att det nya brottet "otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan" kan komma att användas på ett sätt som inte skyddar de som har det sämst, att personer som till exempel frivilligt delar med sig av pengar de tjänat in genom tiggeri kan komma att falla

under denna lag. Den nationelle samordnaren för arbetet med utsatta EES-medborgare skriver att han anser att det nästan alltid bör vara straffbart att någon tjänar pengar på annans tiggeri (s.211). Detta blir i så fall ett indirekt sätt att förbjuda tiggeri, som Läkare i Världen ser som mycket problematiskt och detta går emot vår uppfattning att det borde vara helt naturligt och acceptabelt att samarbeta kring tiggeri, att personer som tar del av någons intjänade pengar (exempelvis en familj i hemlandet) inte per automatik gör något brottsligt.

Läkare i Världen,
genom

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Eliot', with a stylized flourish at the end.

Eliot Wieslander
Generalsekreterare